

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr. Krzysztofa Smolenia pt. „Instrumenty wsparcia publicznego rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce”, napisanej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Andrzeja Wiatraka na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego.

1. Podstawy formalne recenzji

Podstawą formalno-prawną sporządzenia recenzji stanowi pismo Przewodniczącego Rady Naukowej Dyscypliny Nauk o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Warszawskiego prof. dr hab. Grzegorza Karasiewicza z dnia 10 października 2021 r. z prośbą o sporządzenie recenzji pracy doktorskiej pt. *„Instrumenty wsparcia publicznego rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce”*, autorstwa mgr Krzysztofa Smolenia.

W aspekcie prawnym podstawy formalne sporządzenia recenzji zostały określone w art. 179. Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz.1669) oraz przepisach dotyczących art.13. ust.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017, poz. 859), w którym zapisano :*“Rozprawa doktorska, przygotowana pod opieką promotora albo pod opieką promotora i promotora pomocniczego, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne rozwiązanie problemu w oparciu o opracowanie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne , lub oryginalne dokonanie artystyczne, oraz wykazywać ogólna wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej”*.

2. Problematyka badawcza i uzasadnienie wyboru rozprawy doktorskiej

Podjętą w rozprawie doktorskiej problematykę uważam za ważną i aktualną. W literaturze polskiej problematyka funkcjonowania mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, jest podejmowana obecnie w wielu pracach, tak od strony teoretycznej, jak i praktycznej. Natomiast stosunkowo rzadko podejmowane są zagadnienia oceny skuteczności wsparcia publicznego dla tej grupy przedsiębiorstw. Biorąc pod uwagę, znacznie mniejszy potencjał rozwojowy mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, w porównaniu do dużych podmiotów, można zauważyć, iż ich rozwój przedsiębiorstw uwarunkowany jest w dużym stopniu od możliwości pozyskania przez nie wsparcia publicznego, zarówno na etapie uruchomienia działalności, jak i w trakcie funkcjonowania. Jednym z warunków prawidłowego funkcjonowania systemu wsparcia, jest jego systematyczna i kompleksowa ocena zarówno przez przedsiębiorców, jak i gestorów wsparcia. Dlatego też wszelkie prace, podejmujące tę złożoną problematykę, są szczególnie wartościowe i merytorycznie uzasadnione. Recenzowana rozprawa wypełnia więc lukę badawczą w tym zakresie i stanowi swoistego rodzaju głos w dyskusji w tej problematyce. Należy podkreślić, iż dokonany wybór tematu rozprawy doktorskiej jest właściwy i w pełni uzasadniony oraz ma duże znaczenie z punktu widzenia praktyki życia gospodarczego. Praca wpisuje się w nurt badań nad kluczowymi zagadnieniami funkcjonowania mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Wyniki przedstawionych przez Autora badań empirycznych mogą być pomocne przy formułowaniu kierunków pomocy publicznej oraz polityki innowacyjnej i regionalnej.

3. Teza i cel badawcze rozprawy doktorskiej

Teza rozprawy oraz cel główny i cele szczegółowe dysertacji Autor przedstawił w pierwszym rozdziale pracy. Jako tezę rozprawy Autor przyjął:

„racjonalne i skuteczne wykorzystanie funduszy publicznych sprzyja rozwojowi podmiotów sektora MŚP i jest oceniane przez przedsiębiorców jako istotny element wzmocnienia a ich działań strategicznych i inwestycyjnych(strona 13).

Tak przyjęta teza nie budzi wątpliwości i jest powiązana z tematem pracy.

Autor sformułował główny cel rozprawy, którym była *„ analiza i ocena wykorzystania różnych instrumentów wsparcia publicznego w ujęciu krajowym i regionalnym, a także ocena wykorzystania tych instrumentów dla tworzenia i rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw”.*

Oprócz celu głównego w pracy zostały przedstawione również cele cząstkowe, o charakterze teoriopoznawczym i badawczym. Do pierwszych z nich zaliczono :

1. Analizę rozwoju sektora MŚP w Polsce w latach 2004-2020;
2. Analizę literaturową (studium literatury) stosowanych form wsparcia sektora MŚP w Polsce;
3. Analizę literaturową (studium literatury) stosowanych form wsparcia w układzie międzynarodowym;
4. Analiza literaturową roli i znaczenia IOB (instytucji Otoczenia Biznesu) w Polsce i w Europie.

Autor przyjął też sześć następujących celów badawczych;

1. Analiza uwarunkowań oraz motywacji bezpośrednich podejmowania decyzji o uruchomieniu samodzielnej działalności gospodarczej;
2. Analiza i ocena dostępnych rozwiązań w zakresie instytucjonalnego wspierania przedsiębiorców, w ramach dostępnych programów wsparcia oraz krajowych rozwiązań legislacyjnych;
3. Analiza i ocena przez przedsiębiorców działań instytucji otoczenia biznesu dla wspierania przedsiębiorczości w fazie inicjacyjnej tego procesu (centra transferu technologii, akademickie inkubatory przedsiębiorczości, parki technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości);

4. Analiza form wsparcia przedsiębiorczości w programach dedykowanych w ramach środków UE (z poziomu krajowego i regionalnego) w latach 2004-2020;
5. Analiza i ocena możliwości poziomu wykorzystania form wsparcia przez przedsiębiorców sektora małych i średnich przedsiębiorstw w wybranych województwach;
6. Ocena możliwości i skuteczności stosowania instytucjonalnych form wsparcia przez gestorów środków (decydenci w zakresie funduszy UE, przedstawiciele ministerstw, agenci rządowych, urzędów pracy).

Teza i cele pracy były podstawą sformułowania dwóch hipotez badawczych:

1. Skuteczność (zgodność z celami) inicjowania i wspierania przedsiębiorczości w sektorze MŚP, jest silnie zróżnicowana i zależna od wewnętrznej konstrukcji instrumentu wsparcia oraz sposobów dedykowania go przedsiębiorcom i – powiązanej z tym – recepcji przyjętej formy oddziaływania u przedsiębiorców.
2. Ocena przydatności rozwojowej systemów wsparcia w interpretacji przedsiębiorców, jest zróżnicowana i zróżnicowanie to przebiega pomiędzy elementami organizacyjnymi, infrastrukturalnymi i finansowymi.

Postawione cele, w moim przekonaniu, są trafnie postawione i dobrze porządkują dalszy tok postępowania badawczego. Postawienie ww. celów częściowych umożliwiło Doktorantowi zaplanowanie badań, a także chroniło przed pominięciem ważnych aspektów badanego problemu. Ponadto są adekwatne do postawionych pytań badawczych.

W tym miejscu wyrażam ogólną opinię, iż Doktorant w pełni zrealizował założony cel główny i cele szczegółowe swojej rozprawy, jak też zweryfikował hipotezy badawcze. prezentując opracowanie o właściwych walorach merytorycznych i praktycznych, w pełni odpowiadających wymogom rozprawy doktorskiej.

4. Źródła informacji i metody badawcze

Rozważania podjęte w pracy opierają się zarówno na studiach literaturowych, analizie informacji wtórnych, jak i na wynikach własnych badaniach empirycznych. Doktorant wykorzystał dane statystyczne dotyczące rozwoju sektora MŚP w Polsce oraz raporty z takich obszarów, jak rozwój przedsiębiorczości i sektora MŚP w Polsce, raporty dotyczące sposobu i skuteczność wykorzystania środków publicznych z zakresu dedykowanych Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej. Badania empiryczne zostały przeprowadzone metodą techniki badawczej CATI w dwóch grupach podmiotów. Pierwsza grupa badawcza objęła 150 przedsiębiorstw z sektora MSP, reprezentujących takie branże, jak usługi, handel, budownictwo, produkcja przemysłowa oraz transport. Badanie dotyczyło oceny programów publicznego wsparcia. Natomiast druga grupa badawcza to 150 gestorów – decydentów publicznych środków wsparcia.

Należy podkreślić, że przyjęte źródła informacji są właściwe. Również zastosowane metody badawcze nie budzą zasadniczych wątpliwości. Uważam, iż umożliwiły one realizację głównego celu i celów szczegółowych rozprawy, jak też sformułowanie wielu interesujących wniosków i spostrzeżeń.

5. Struktura i zawartość merytoryczna dysertacji

Rozprawa doktorska mgr Krzysztofa Smolenia obejmuje sześć rozdziałów. Do pracy dołączono bibliografię, spis tabel i wykresów, załączników oraz streszczenie w języku polskim i angielskim. Całość obejmuje 190 stron wydruku komputerowego, z czego 170 stron stanowi zasadniczą część rozprawy. W tekście rozprawy zamieszczono 21 tabel oraz zaprezentowano 47 wykresów. Do pracy dołączono załącznik, zawierający pytania w dwóch ankietach. Wszystkie części rozprawy stanowią logicznie i merytorycznie uzasadnioną całość, podporządkowaną realizacji celu głównego i celów szczegółowych rozprawy.

Przechodząc do szczegółowej oceny treści i zawartości rozprawy pragnę zwrócić uwagę, że tytuł jest w pełni zgodny z treścią i prezentowaną problematyką.

Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający do rozprawy. Autor rozpoczyna swoje rozważania od uzasadnienia wyboru problematyki. Następnie scharakteryzował założenia badawcze i określił cele, metody i narzędzia badawcze. Przedstawił również strukturę pracy.

Rozdział trzeci zatytułowano Rozdział drugi „*Znaczenie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce*”. Doktorant rozpoczyna swoje rozważania od wyjaśnienia podstawowych pojęć : małych i średnich przedsiębiorstw , ich klasyfikacji oraz omówienia specyfiki MŚP. Omawia zarówno kryteria ilościowe, jak i jakościowe podziału przedsiębiorstw. W tej części rozdziału omówiono też znaczenie sektora MŚP w gospodarce. Doktorant zwrócił uwagę na ewolucję podejścia do przedsiębiorczości sektora MŚP, które obserwowano od lat 60. XX w. w Stanach Zjednoczonych i w latach 80-tych w Wielkiej Brytanii. W Polsce szybki rozwój małych i średnich przedsiębiorstw obserwowano dopiero od lat 90-tych XX w. Doktorant analizuje przyczyny tego stanu rzeczy, wskazując na uwarunkowania o charakterze ekonomicznym, jak pozaekonomicznym. Następnie zajmuje się oceną dynamiki rozwoju MSP w gospodarce polskiej. Biorąc pod uwagę znaczenie MSP, szczególne miejsce poświęcił problematyce internacjonalizacji i innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw.

W rozdziale trzecim doktorant zajął się identyfikacją funduszy unijnych , dostępnych w perspektywie finansowej 2007-2013 oraz w perspektywie finansowej 2014-2020. Należy zauważyć, iż Doktorant nie tylko omawia rodzaj dostępnych funduszy, a też wskazuje na ich znaczenie dla wspierania przedsiębiorczości, w szczególności małych i średnich przedsiębiorstw. Stosunkowo dużo miejsca w tym rozdziale poświęcono analizie wsparcia instytucjonalno-organizacyjnego podmiotów z sektora MŚP. Doktorant

wyodrębnił instytucje zajmuje się wsparciem podmiotów, zwracając szczególną uwagę na rolę parków technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości.

Oceniając treść rozdziałów 1-3 uważam, iż zakres przedstawionych zagadnień, jak i merytoryczna ich strona, są wystarczające z punktu widzenia przyjętego celu. Doktorant wykazał się dużą umiejętnością jasnego przedstawienia wielu różnorodnych zagadnień.

Za najbardziej wartościową część pracy należy uznać rozważania podjęte w rozdziale czwartym i piątym. Stanowią one udaną próbę odpowiedzi na pytania problemowe oraz realizacji celu głównego i celów szczegółowych, wyodrębnionych w pierwszym rozdziale pracy.

Rozdział czwarty został zatytułowany „*Ocena wsparcia możliwości rozwojowych przedsiębiorstw z wykorzystaniem środków wsparcia publicznego – wyniki badania przedsiębiorstw*”. Doktorant zaprezentował w nim wyniki badań własnych przeprowadzonych w grupie 150 przedsiębiorstw z sektora MŚP. Przed przystąpieniem do prezentacji wyników badań, Doktorant dokładnie scharakteryzował próbę badawczą, biorąc pod uwagę branżę i zasięg działalności, okres funkcjonowania na rynku, poziom wykształcenia respondentów, motywy rozpoczęcia i przeszkody uruchomienia działalności. Najbardziej wartościowa część rozdziału dotyczy rodzaju wsparcia i jego oceny przez respondentów. Należy zauważyć, iż ocenie poddano zarówno wsparcie o charakterze doradczo-szkoleniowym, jak i o charakterze finansowym, w tym ze źródeł publicznych. Istotne znaczenie miała również ocena skuteczności wsparcia i wpływu na sytuację ekonomiczno-finansową przedsiębiorstwa, jak też zainteresowania respondentów wsparciem i przyszłościowych kierunków zmian we wspieraniu przedsiębiorczości.

Rozdział piąty jest logiczną kontynuacją rozważań podjętych w rozdziale czwartym. Zasadniczym celem rozważań było dokonanie oceny możliwości rozwojowych przedsiębiorstwa z wykorzystaniem środków wsparcia publicznego w grupie gestorów publicznych środków wsparcia. W grupie badawczej dominujący udział posiadali przedstawiciele urzędów miejskich lub

gminnych oraz urzędów pracy. Ponadto w badani uczestniczyli przedstawiciele parków technologicznych, inkubatorów technologicznych oraz Agencji Rozwoju Regionalnego oraz samorządów województwa. Instytucje te realizowały programy na wspieranie przedsiębiorczości zarówno wykorzystując fundusze europejskie, jak też inne, w tym fundusze i programy krajowe oraz fundusze pracy. Wśród wielu ważnych aspektów przeprowadzonego badania należy zwrócić uwagę na ocenę czynników zachęcających i zniechęcających do samodzielnego zakładania działalności gospodarczej, ocenę metod przyznawania środków, barier utrudniających pozyskanie środków na prowadzenie działalności gospodarczej. Interesująca i ważna też była ocena kierunków zmian w sposobie działania instytucji zajmujących się wspieraniem w celu zwiększenia skuteczności, sprawności i efektywności uruchomienia środków publicznych, pobudzających powstawanie samodzielnych inicjatyw gospodarczych.

Całość pracy wieńczy jej zakończenie, w którym zawarto najważniejsze wnioski oraz odniesiono się do przyjętych hipotez i celów badawczych. Całość rozważań oceniam pozytywnie. Podkreślam jednak celowość rozbudowania rekomendacji do praktyki gospodarczej, jak też wskazania przyszłościowych kierunków badawczych.

6. Ocena formalna i merytoryczna pracy

Dokonując oceny formalnej i merytorycznej strony pracy naukowej, jaką jest rozprawa doktorska, należy wziąć pod uwagę poszczególne kryteria z tym związane.

I tak, w przypadku oceny formalnej, uwzględniłam:

- 1/ **Tytuł pracy.** Jest on w pełni zrozumiany i informuje co jest przedmiotem i podmiotem pracy. Treść pracy odpowiada jej tytułowi.
- 2/ **Struktura pracy,** czy jest dobrze rozłożona w postaci rozdziałów i podrozdziałów.

Struktura pracy jest właściwie zaplanowana a poszczególne rozdziały są z sobą logicznie powiązane. Biorąc pod uwagę objętość poszczególnych rozdziałów, można zauważyć dysproporcję między rozdziałem pierwszym i szóstym, które liczą 12 stron i 5, a pozostałymi rozdziałami (od 19 do 34 stron). Stąd moja wątpliwość, czy rozdziały pierwszy – zagadnienia wstępne i szósty – zakończenie, powinno się numerować.

Pewne zastrzeżenia budzi też kolejność rozważań w rozdziale pierwszym, tj.:

1/ punkcie 2.1, zatytułowanym MŚP – pojęcie , klasyfikacja i specyfika ich funkcjonowania, na stronach 45- 46 analizuje się pojęcie przedsiębiorczości. Następnie w punkcie 2.2., strona 52-58, Autor wraca do pojęcia przedsiębiorczości, ale ujmuje go z innego punktu widzenia. Stąd pytanie , dlaczego nie wyodrębnionego odrębnego punktu w tym rozdziale dotyczącego przedsiębiorczości.

2/ ocena dynamiki rozwoju MŚP- ewolucja uwarunkowania i potencjał rozwojowy sektora. Moim zadaniem należało wyodrębnić odrębne podpunkty dotyczące rozwoju sektora w krajach wysoko rozwiniętych i w gospodarce polskiej.

3/ podstawa źródłowa pracy, uwzględniająca literaturę krajową i zagraniczną, jak też inne źródła, w tym raporty i analizy dotychczas przeprowadzone w analizowanym obszarze.

W swojej rozprawie wykorzystał literaturę, zarówno obcojęzyczną, jak i polską, poświęconej omawianemu zagadnieniu. Literatura ta została dobrze dobrana do analizowanej problematyki i właściwie wykorzystana.

4/ staranny i czytelny zapis w formie wydruku komputerowego.

Praca posiada staranny zapis w formie wydruku komputerowego, a prezentowane rysunki, tabele i wykresy zostały przygotowane w sposób zapewniający właściwy odbiór wizualny pracy.

5/ jasny i czytelny styl pracy.

Na podkreślenie zasługuje jasna konstrukcja pracy i dobra standaryzacja problemów. W związku z czym pracę czyta się dobrze, ciąg wywodów jest jasny.

Biorąc pod uwagę powyższe elementy, stwierdzam, że pod względem formalnym praca nie budzi zasadniczych zastrzeżeń. Jest przygotowana poprawnie.

Oceniając pracę pod względem merytorycznym brałam pod uwagę następujące kryteria:

1. Wybór problematyki badawczej i umiejętność postawienia nowego i inspirującego intelektualnie celu badawczego.

Jak zauważył Doktorant, „problematyka pomocy publicznej na gruncie nauk ekonomicznych doczekała się wielu ujęć teoretycznych, jednakże warto spojrzeć na tę problematykę oczyma przedsiębiorców – ich opinii oraz w ujęciu perspektywy gestorów środków publicznych. Temu celowi służyły narzędzia badawcze własne. Tego rodzaju perspektywa badawcza pozwala na holistyczne spojrzenie na problematykę pomocy publicznej. Ten rodzaj ujmowania eksplorowanych zagadnień nie ma charakteru eklektycznego, ale pozwala na ujmowanie wpisania refleksji praktyków biznesowego działania do sztabucha naukowego poznania, umożliwiając naukowców, jak i planistom późniejszych okresów finansowania na spożytkowanie środków publicznych w najbardziej skuteczny i efektywny sposób¹. Biorąc powyższe pod uwagę, należy podkreślić, iż praca jest oryginalna i w pewnym stopniu nowatorska. Oryginalność przejawia się przede wszystkim w zakresie zdefiniowania problemów badawczych, określenia celów i hipotez badawczych, jak też doborze metod ich weryfikacji oraz spojrzeniu na całość problematyki.

Praca wypełnia ponadto lukę badawczą w obszarze instrumentów wsparcia publicznego rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

¹ Strona 9 pracy doktorskiej.

2. Prawidłowość postawienia problemów badawczych, opracowania metodyki badań i sposobu ich przeprowadzenia.

We wstępie pracy doktorant prawidłowo określił cel pracy i problemy badawcze. Nawiązywał do nich w kolejnych rozdziałach pracy. W świetle wywodów zawartych w rozprawie należy stwierdzić, iż cele te zostały zrealizowane. Ponadto zweryfikowane zostały sformułowane hipotezy badawcze. Należy też podkreślić bardzo dobre przygotowanie pracy pod względem metodologicznym, na co składają się : wyraźnie wyodrębnione jasno określony cel główny i cele szczegółowe oraz hipotezy badawcze, przejrzysta struktura pracy. Doktorant oparł swoje rozważania na studiach literaturowych oraz wynikach badań ankietowych z wykorzystaniem metody CATI. Zarówno część teoretyczną, jak i empiryczną oceniam pozytywnie.

3. Umiejętność w zakresie odpowiedniego formułowania wyników badań w kontekście przyjętych celów.

Prezentowana rozprawa zawiera duży ładunek poznawczy oraz aplikacyjny. Przedstawione wnioski można uznać za cenne z punktu widzenia praktyki gospodarczej. Ponadto mogą być uznane za źródło dalszych rozważań i polemik.

7. Ostateczna konkluzja

Przedstawiona rozprawa doktorska mgr Krzysztofa Smolenia została przygotowana pod opieką promotora oraz wskazuje na ogólną i szczegółową wiedzę teoretyczną Doktoranta w zakresie nauk społecznych, w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości. Przedstawiona praca pt. „Instrumenty wsparcia publicznego rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce” jest rozprawą o cechach oryginalności. Stwierdzam, że rozprawa ta odpowiada wymogom stawianym rozprawom doktorskim i wnioskuję o jej przyjęcie oraz dopuszczenie jej Autora do publicznej obrony.

